

יהלום בין יהלומים

מקור מחצבתו של רבינו הגה"ק מטעפליק וצוק"ל

ה'תשנ"ב/תשנ"ג

רבינו, הרב דטעפליק, יהלום בין יהלומים היה. מכל צדדי ייחוסו - מגזע גדולים וקדושים מוצאו. בדמותו ובקומתו הוסיף חוליה בזהב לשרשרת הזהב של רבנים מובהקים דור אחר דור, חוליה כזאת - שברבות העתים נהפכה מחוליה גרידא, לחוליה המשמשת גם למעין סוגר של זהב מפואר ומהודר, המוסיף נופך של חן והדר בשרשרת כולה.

רבי משה געליש זצ"ל מחכמי הקלויז דבראד

מצד אביו, נמשך גזעו בן אחר בן עד להרה"ק רבי משה געליש, מחכמי ה'קלויז' המפורסם דבראד - העיר הגדולה לאלוקים אשר בפולין (גליציה), העיר "כלילת יופי מלאה חכמים וסופרים, ממנה יצאה הוראה לכל ישראל, למאות גאוני ארץ - מבית המדרש דפה יצאו, עיר צדק ירין בה"א.

על רום ערכו של רבי משה געליש, יעיד הכיתוב שנחקק ע"ג מצבתו לאחר פטירתו: "משה עבד ה'".^ב

הרה"ק רבי שמואל פולונסקי זצ"ל אב"ד קאלינבלאט

ולרבי משה געליש - בן, ושמו "הרב הג' ר' מרדכי"^ג, אבי הרה"ק רבי שמואל פולונסקי זצ"ל.

בהגיע רבי שמואל לפרקו נישא להצדקנית מרת רחל שיינדל שרה ע"ה, בתו היחידה של איש האלוקים הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע.^ד

א הגאון רבי יעקב קא סג"ל לנדא זצ"ל, בן גאון ישראל בעל "נודע ביהודה" זצ"ל, בהקדמת "דברי ידידות" לנודע ביהודה. ב "שם ושארית", עמ' צב. ג לשון רבינו בכתב הייחוס שלו. ד אודות רבי פנחס מקאריץ, מובא ב"ליקוטי אמרי פנחס" (שער הסיפורים, עמוד קעג, הערה קד) מכת"י שהיה אצל רבינו: "בפנקס בית החיים בטעפליק רשום הסיפור הבא: בבית החיים בעיר, קבור אחד מתלמידי הרה"ק רבי פנחס מקאריץ, ושמו רבי בצלאל. באותו ערב ראש חודש אלול שחל בערב שבת קודש השתטח בתו של רבי בצלאל על קבר כנהוג ומפאת קדושת השבת נשארה לשכות בטעפליק. בשבת קודש בבוקר נכנסה האשה לבית הכנסת ופנתה אל הקהל ואמרה: יהודים, דעו לכם שאתמול הלכו את הסליווטאים, אבל אני מבטיחה לכם שהם נשארו בחיים! והוסיפה האשה וספרה: אתמול הייתי על קבר אבי וסדרתי את תחנוני. כלילה בא אלי אבי בחלום ואמר לי כדברים האלה: 'השכנים שלי

על שמחת הנישואין שלהם מסופר ה': "סיפר, שהרב (רבי פנחס מקאריץ) עשה נישואין, והיה עולם גדול על הנישואין, ולא היה שום היוק אפילו צלוחית קטן לא נשבר. והיה חידוש גדול אצל העולם. ואמר הרב ז"ל: מה חידוש זה אצלכם? שהיו מתים שומרים".

ובהוספת המגיה, הרה"ק רבי אברהם מקאלינבלאט, חתן רבי שמואל מקאלינבלאט: "אני שמעתי שהיה זה על החתונה של חמותי, ואמר (רבי פנחס מקאריץ) בשעת טאנצין: 'מתים איר האט ניט צו טאהן, היט שע עס זאל ניט זיין קיים שאדין' [מתים! הרי אין לכם מה לעשות, השגיחו נא שלא יקרה שום נזק]".

על כס הרבנות דקאלינבלאט

על הרה"ק רבי שמואל וזוגתו הרבנית, כמו על כל שושלת הקודש שהסתעפה מהם, לא שרדו כמעט שום תיאורים המשקפים את ההווי בחצר קדשם. אולם, מבין מזער הפרטים ששרדו מענין עלותו על כס הרבנות בקאלינבלאט, למדים אנו על גודל שיעור קומתו - של רבי שמואל - בתורה ובעבודת השי"ת, כאחד הגדולים אשר בארץ, כמו גם על החשיבות המיוחדת שרחש הרה"ק מקאריץ לבתו היחידה.

הרה"ק מקאריץ, "קבע דירתה" של בתו היחידה בקאלינבלאט¹, כפי המסופר: "הרבנית מרת רחל שיינדל מקאלינבלאט, היתה בת יחידה להרה"ק רבי פנחס מקאריץ. בעת שקבע דירתה בקאלינבלאט אמר הקאריצער: 'אני נותן שמירה לאוקראינא בתי היחידה, שלא יוכלו ההידמאקים להזיק שם', וכן היה".

כפי הנראה, היתה כוונתו של הרה"ק מקאריץ להושיב את חתנו על כס הרבנות בקאלינבלאט, אולם, לא הספיק להביא² את הדבר לידי גמר, שכן כתב הרבנות נכתב ב"יום ד' טוב שבט תקנ"ג", כשנה ומחצה לאחר הסתלקותו של הרה"ק מקאריץ לשמי רום (בעשירי באלול שנת תקנ"א), אשר לכן מוזכר גם הרה"ק מקאריץ כ"הרב מובהק מופת הדור איש אלקים בוצינא קשישא מוהר"ר פנחס זללה"ה". אזי בא רעו הטוב ומחותנו של הרה"ק מקאריץ, הרה"ק רבי יעקב שמשון משפיטיווקא זי"ע, שכבר ישב בטבריה שבארץ הקודש, והוציא את הדבר לפועל³.

הודיעו לי שאחד מבני היה על קברי, אני לא הייתי נוכח שם באותה שעה כי הייתי אצל מורי רבי פנחס, היינו עסוקים וצריכים היינו להשגיח בהלקאת בניו, לכן חזרתי אלי ביום ראשון וסדרו שוב את בקשותיך. וסיימה האשה: הואיל והם היו נוכחים בעת העונש, בטוחה אני שהם יצאו בשלום!" ה ב"אמרי פנחס החדש", שער תורת האדם, אות סב. ו שמה הלועזי של קאלינבלאט: יקטרינופול. ז "ליקוטי אמרי פנחס", סיפורים אות קכא, בשם כת"י "פני הכרובים" עמ' 108. יורשה להעיר, כי סיפור זה לוקה בִּפְסוּר של פרטים מסויימים, הן שכפי המוכח מהמשך הדברים, משרת הרבנות לא עוברה על ראש רבי שמואל רק אחר הסתלקות הרה"ק מקאריץ, ואם-כן 'קביעת דירה' זו למה? זאת ועוד, הלא קאריץ גם היא בתחום אוקריינא יושבת, ומה המשמעות של 'אני נותן שמירה לאוקריינא בתי היחידה' - כמו לא היתה גרה עד היום שם?! ח עובדה זאת אינה נכתבת כלל וכלל בהשלמה, שכן סתירה מסויימת בידנו, כאשר מצד אחד נכתב ב"ז שבט תקנ"ג - בעת שכבר נסתלק הרה"ק

הרה"ק משיפטייווקא כתב בעצמו את "כתב הרבנות" כולו בכת"ק, אף את החלק הראשון שעליו חתמו בני העיר, מלבד את אשר הוסיף לחתום בשמו המפורש בשולי כתב הרבנות.^ט

היה זה ככל הנראה בביקור שביקר הרה"ק משיפטייווקא בארץ מולדתו, אז פעל להשלים את רצון חבריו הקדוש, הרה"ק מקאריץ זי"ע, וכפי אשר בא בכתובים על כתב הרבנות של רבי שמואל, לאחר חתימת טובי העיר:

"דברי הנאמרים מעל"ד, ונשנו, בפני נעשה בת"כ... לקיים עליהם ועל זרעם אחריהם לעד... הרב מו"ה שמואל, ומחויבים לציית ליה כל אשר יאמר אליהם לפי דת"ה, ומה שנעשה באנפאי וקבלו על עצמם באלה ובשבועה. באתי עה"ת, יעקב שמשון באמ"ו המנוח מ' יצחק מעיר הק' טבריא".

אוצר החכמה

הרבנות

עובדה זו, של הכתרתו בידי הרה"ק משיפטייווקא, מוזכרת ביתר הדגשה, בכתב הרבנות של נכדו הרה"ק רבי אליהו פנחס מקאלינבלאט, בן בנו הרה"ק רבי אהרן מקאלינבלאט, מכ"ג אדר תקצ"א:

"...שהיה אצלינו פה בעירינו אב"ד, הרב המאור הגאון הגדול המפורסם כש"ת מוהר"ר שמואל במוהר"ר מרדכי זללה"ה, חתן הרב החסיד המפורסם בוצינא קדישא חסידא ופרישא כש"ת נודע בכל העולם מוהר"ר פנחס שפירא זצוקללה"ה, והיה פה אצלינו לרב ומו"צ סך עשרים ושנים, שעשה אותו להיות רב אצלינו פה ה"ה הרב המאור הגאון הגדול המפורסם בוצינא קדישא איש אלקי רבן של בני הגולה כש"ת מוהר"ר יעקב שמשון הרב דק"ק שעפטייווקא ... נסמך ממנו..."

מקאריץ מן העולם, ולעומת זאת, בכתב הרבנות של הרה"ק רבי אליהו פנחס מקאלינבלאט, מוזכר רבי שמואל בהערצה רבה, כמי ש"היה פה אצלינו לרב ומו"צ סך עשרים ושנים שנים", כשבר כבד מופיע שם ש"בשנת תקצ"ב לפ"ק ביום ד' כסליו נסתלק לעולמו ושבק לן חיים", הווי אומר, שתחילת כהונתו בשנת תק"נ, כשהרה"ק מקאריץ היה עוד בין החיים. אולי יש ליישב את הדברים, כך שתתיישב גם התמיהה בהערה הקודמת, שאכן תחילת כהונתו היתה בחיי הרה"ק מקאריץ וביזמתו, וגמר הדבר נעשה בידי הרה"ק משיפטייווקא לאחר פטירת הרה"ק מקאריץ. השערה מסתברת עוד יותר, שהרה"ק מקאריץ הושיבו בתור 'מו"צ' בשנת תק"נ, והכתרתו כרב היתה ע"י הרה"ק משיפטייווקא לאחר פטירת הרה"ק מקאריץ. השערה זו מקבלת סימוכין מלשון כתב הרבנות של רבי אליהו פנחס, שכשהודגש דבר כהונתו כעשרים ושנים שנה, מודגש 'היה פה אצלינו לרב ומו"צ', ולעומת זאת, לגבי עשייתו של הרה"ק משיפטייווקא, מוזכר 'שעשה אותו להיות רב אצלינו'. לאחר עיון בכתב הייחוס של רבינו - הרב מטעפליק, מתעוררת תמיהה נוספת בענין, שם כתוב כך: "הוא נתקבל לרב הגליל בעיר קלבלוד באוקרינה בשנת תקמ"ב", שהוא דבר הנוגד כבר גם את כתב הרבנות של רבי אליהו פנחס הנ"ל, וצ"ע. פ"ע פ: ארץ ישראל של מעלה" (ת"א תשכ"ה, ח"א עמ' 104-103), מפי הרה"ג יצחק שילת שליט"א - נכד

לא רק על קאלינבלאט המליכוהו לרבי שמואל, כי אם על האיזור כולו, ו"הוא רב על כל הגליל, היינו זוועריגראדקיי, טאלנא, שפאלע, קאלערקע".¹ ויהי שמואל רועה את אחיו באהבה ובחמלה, וירם את קרן ישראל וקרן התורה לתפארת בית ישראל.

09/09/2018

הרבנית מקאלינבלאט גם היא גדולה היתה בין הנשים, כפי הנראה מן המעשה האמור, בו התפאר הרה"ק מקאריין שנתן את בתו היחידה כ'שמירה' לאוקריינא. ואכן, היתה מפורסמת בצדקתה, ומשהאריכה ימים אחר בעלה הק', "היתה נקראת בפי כל 'קאלינבלאטער רביצין'".²

ביום שישי פרשת ויגש, ד' כסליו שנת תקע"ב, נסתלק הרה"ק רבי שמואל מקאלינבלאט לשמי רום, בהשאירו אחריו את בנו הרה"ק רבי אהרן - אשר מילא את מקומו ברבנות קאלינבלאט, ואת חתניו: הרה"ק רבי ישראל נחמן היילפרין - אשר מילא את מקומו ברבנות זוועריגראדקא³, והרה"ק רבי אברהם מקאלינבלאט, בנו של הרה"ק רבי בנימין זאב מבאלטא - תלמידו המובהק של הרה"ק רבי פנחס מקאריין, ומממשיכי דרכו בהנהגת העדה.⁴

הרה"ק רבי אהרן פולונסקי זצ"ל אב"ד קאלינבלאט

"ומיד תיכף אחר פטירתו (=של הרה"ק רבי שמואל), קיבלנו עלינו בהסכמת כל הקהל כאחד את בנו הרבני המופלג בתורה וביראה כש"ת מו"ה אהרן זללה"ה, שהוא יהיה אצלנו פה לרב למלאות מקום אביו".⁵

אחותו של רבינו, אשר באוצרו היו מונחים כתבי ידות אלו מירושת בית אבותיו הק'. י' ע"פ כתב היחוס בכת"י רבינו. ב"מזכרת לגדולי אוסטרהא", עמ' 212, מופיע, שרבי שמואל היה רב על קאלינבלאט ועל "זוועריגראדקע", וראה להלן על רבי חיים מאיר - אב"ד דשם. יא "מזכרת לגדולי אוסטרהא" שם. ובהערה שם: "לכל אמנע טוב מבעליו לאמר דבר בשם אמרו, הנני לכתוב כי נשאל נשאלתי מהרב הגאון המאה"ג חוקר תעלומות מוהר"ר יוסף לעווינשטיין אב"ד דק' סעראצק ת"ו, מי הוא הרב הצדיק האב"ד דק' קאלינבלאט חתן הרב הצדיק ר' פנחס ומה שמו, ואנכי עשיתי שאלה לידידי הרב ר' חיים שפירא ד"ץ בעיר סלאוויטא נכד הרב הצ' ר' פינחס ז"ל, והוא השיב לי באריכות כל השתלשלת בניו של הרב הצ' מקאלינבלאט, ואנכי כתבתי רק את הדברים הנוגעים למלאכתו". יב ע"פ "מזכרת לגדולי אוסטרהא" הנ"ל. רבי ישראל נחמן היילפרין, היה מגזע רבני ברעזאן, ובתולדות המחבר בשו"ת "קול יהודא" מביא ייחוסו: רבי ישראל נחמן, בן רבי טובי' יחיאל מיכל מברעזאן, בן רבי אברהם זרח ארי' יהודא לייביש מברעזאן, בן רבי חנניא יוסף מברעזאן, בן רבי יחיאל מיכל מברעזאן - גדולי עולם אשר כיהנו ברבנות העיר דור אחר דור, בן רבי ישראל אבד"ק סוויירש, גו"נ השר הצדיק הג"מ שמשון ווערטהיימער מווינא (ע"פ כתב היחוס של משפחת אוורבוך - הע' 8). יג ע"פ "שם ושארית" (עמ' צא). רבי אברהם היה ממנחילי תורתו של רבי פנחס מקאריין לדורות עולם, כמוזכר כמה פעמים ב'נספחים' שבסוף ספר "אמרי פנחס השלם" (עמ' תקכט ועוד). יד מתוך כתב הרבנות של הרה"ק רבי אליהו פנחס מקאלינבלאט.

רבי אהרן, נשא את הרבנית העניא ע"ה^{טו}, בתו של הרה"ק רבי דניאל דוד^{טז} אב"ד טשיטשלניק, הוא בנו של הרה"ק רבי שמעריל [שמריה] מוועריחאווקא - מ'שישים הגבורים' אשר סביב להבעש"ט הק' זי"ע, אשר נולד לו בברכת רבו זה, לאחר שלא היו לו בנים כי אם בנות.

רבי אהרן שימש ברבנות קאלינבלאט י"ט שנה, מעת פטירת אביו הק' בכסליו שנת תקע"ב ועד לעת הסתלקותו ביום שני לסדר "ויקהל פקודי", כ"ב אדר לשנת תקצ"א.

הרה"ק רבי אליהו פנחס פולונסקי זצ"ל אב"ד קאלינבלאט

^{09/09/2018}

ויהי לאחר הסתלקות הרה"ק רבי אהרן, נמנו וגמרו בני העיר "כולם כאחד, בהסכמה אחת ובדעה אחת ובלב אחד ובפה אחד, ברצוננו הטוב ובנפשות חפצות בלי שום אונס כלל", לקבל עליהם ועל זרעם את בנו יחידו הרה"ק רבי אליהו פנחס, "שהוא יהיה אצלנו פה בעירנו לרב אב"ד, למלאות מקום אבותיו נ"ע, וקבלנו עלינו בחיוב גמור, לציית אותו בכל אשר יצא מפיו, הן על פי דין תורתנו הק', הן ע"פ פשרה... ואסור לשום אחד מאנשי קהילתנו וסביבותינו להמרות את פיו ח"ו".^{יז}

בני הקהילה מטעימים גם את פשר אותה חרדת קודש האוחזת בהם להמשיך את שושלת רבנית זו, מאחר וגדולי הדור אישרוהו וקיימוהו, בימי רבם - הרה"ק רבי שמואל, ובימי בנו - הרה"ק רבי אהרן, כמוזכר בכתב הרבנות של רבי אליהו פנחס:

"...מוטל עלינו לאשר ולחזק ולקיים את הרבנות בכל תוקף חיוב, כאשר היה בימי אבותיו נ"ע - כן מחויב להיות בימיו, וכל ההכנסות שהיו לאבותיו, הן מהעיר והן מהכפרים שסביבותינו, כפי אשר אישר וקיים הרב הגאון הגדול בוצינא קדישא נ"ע הרב דק"ק שעפיטווקע וצוקללה"ה, ואחריו החזיקו הצדיקים הגדולים קדושי עליון היינו הרב המאור הגאון הגדול המפורסים בכל קצו ארץ רבן של בני הגולה כש"ת מוהר"ר אברהם יהושע העשיל וצוקללה"ה מאפטא ויאס ומעזבו, גם הרב החסיד בוצינא קדישא נ"ע כש"ת מוהר"ר בנימין זאב וצוקללה"ה מבאלטא, וגם הרב הגאון הגדול נהורא דאורייתא ארי שבתורה צנא מלא ספרא כש"ת מוה"ר ארי' יעקב וצוקללה"ה מק"ק סמילא, וגם הצדיק שבדורינו שיחי' עד ביאת מלך המשיח, הרב המפורסים בכל קצו ארץ בוצינא קדישא רבא דעמא מופת דורינו רבן של בני הגולה כש"ת מו"ה משה צבי אב"ד דק"ק סאווראין..."

^{טו} שם הרבנית העניא ע"ה, ע"פ: שם ושארית, עמ' צב. ^{טז} השם 'דניאל' דוד, ע"פ כתב היחוס של רבינו. בשאר המקורות מובא רק השם 'דוד' לבד. ^{יז} ע"פ כתב הרבנות שלו.

חותנו הרה"ק רבי אריה לייב מבענדער זצ"ל

על רבי אליהו פנחס, כמו על כל גאוני וקדושי שושלת הזהב, לא נמסרו כלל פרטים בקרב כותבי הדורות. זאת רק ידוע, שנשא את הרבנית סימא ע"ה, בתו של הרה"ק רבי אריה לייב ווערטהיים מבענדער, אחיו הגדול של הרה"ק רבי משה צבי מסאוורין - בני הרה"ק רבי שמעון שלמה המגיד מסאווראן, וחתנו של הרה"ק רבי אברהם מקוריסטשוב, בן הרה"ק רבי צבי הירש מקוריסטשוב - מתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע, וחתן הרה"ק רבי מנחם נחום מטשערנאביל, בעל הספה"ק "מאור עינים".

רבי אריה לייב נעשה לחתנו של רבי אברהם מקוריסטשוב, בחיי זקנו הרה"ק בעל "מאור עינים" זי"ע, והוא אשר בחר בו כחתן לנכדתו, לאחר מעשה שהיה, כאשר בחלומו שמע ה"מאור עינים" בעליונים, דרשת התעוררות שנאמרה מפי רבי שמעון שלמה מסאווראן. היתה זו דרשה מיוחדת במינה, נוכח הגזירה הרעה שיצאה על היהודים במדינות אוקריינא בשנת תקמ"ב, האוסרת עליהם להתיישב בכפרים ולהתפרנס כחוכרי משרפות של משקאות חריפים ופגודקאות.

עיקר דרשה זו, בדברי תוכחה כלפי מעלה - "היתכן להפלות בין יהודי לגוי?!", הגויים אשר במקורם נקראים 'עבדים', יהפכו לשלוט על צינורות השפע של כלל ישראל?! - והמשך הדרשה, בדברי מוסר ותוכחה לכלל ישראל, על שאינם נשמעים לרמזי המוסר אשר מופנים אליהם ממרומים. והדברים, שיצאו מקירות לב טהור, עשו רושם גדול במרומים, ובכוחם נתבטלה הגזירה.

ה"מאור עינים" בשכבו על יצועו, שמע את העליונים עוסקים בדרשה זו, וראה את גודל הפעולה שפעלה בשמי רום, ואי לכך מיהר להכיר את אותו צדיק המרגיז ממלכות, עד שגמר בדעתו לעשות את חג הפסח של אותה השנה במחיצת המגיד מסאווראן.

"בהגיעו העירה, שאל למקום דירתו של המגיד, והראו לו באצבע על בית שליד הנהר. בתוך כך ראה שני ילדים רכים רוחצים בנהר, וכאשר שם לבו להתנהגותם, ראה כי לוקחים המה עיסת חול ומים ומשפשפים בו את עיניהם. נבהל למראה עיניו, ושאל את הילדים לפשר הדבר. ענו ואמרו לו, שכן ראו את אמם רוחצת אצ הכלים וממרקת אותם בעפר לטהרת וכשרו החג הקרב ובא, ועלה בדעתם אף הם לעשות כזאת, לרחוץ את עיניהם שיהיו בטהרת הזיכוך לקראת החג הקדוש".

"לשמע דבריהם אלו, שאל ה'מאור עינים' אודות בקרב העוברים ושבים, באמרו: 'ווער זענען די בשר-קודש'לאך?' - השיבוהו, כי הם אלה בני המגיד דמתא, רבי אריה לייב, ואחיו הצעיר, רבי משה צבי. נכנס איפוא לבית המגיד, ומיד הביע את רצונו לזכות להשתדך

עמו בזרעו". כך יצא לפועל השידוך, בין ה'מאור עינים' להמגיד מסאווראן, כשרבי אריה לייב נעשה לחתנו של רבי אברהם מקוריסטשוב י"י.

רבי אריה לייב, דבק בגיסו הרה"ק רבי שלום שכנא מפרוהבישט זצ"ל, בהתקשרות איתנה של חסיד לרבו, עד שלא עבר יום שלא שח אודותיו, וכאשר לא היה לו עם מי לשוחח הזכירו לכל הפחות בשמו. לאחר הסתלקות גיסו ב"ד תשרי שנת תקס"ג, דבק בהרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבו זי"ע, עד לעת הסתלקותו בח"י כסליו שנת תקע"ב.

כל עוד שהיה אחיו הרה"ק רבי משה צבי מסאווראן בין החיים, לא אבה להתחיל בהנהגת אדמורו"ת, וגם לאחר פטירתו בכ"ה טבת שנת תקצ"ח דחה את החסידים שבאו להסתופף בצילו, וגם מייעט באמירת דברי תורה. אולם מני אז, התרבו המסתופפים בצילו, והוקמה לתלפיות חצר "בענדער", שהמשיכה להתקיים עד תקופת השואה.

רבי אריה לייב נסתלק בג' תמוז שנת תרי"ד, ומנו"כ בביה"ח דבענדער.

בני רבי אליהו פנחס מקאלינבלאט

ולרבי אליהו פנחס ארבעה בנים: ממלא מקומו - **רבי מנחם נחום**, רבי שמעל, רבי דוד שמואל - חתן רבי אליעזר ליבר מקאדאני י"ט, רבי אהרן מאיר.

הגה"צ רבי מנחם נחום פולונסקי זצ"ל אב"ד קאלינבלאט

בנו הגה"צ רבי מנחם נחום פולונסקי זצ"ל, ממלא מקומו ברבנות העיר קאלינבלאט, היה חתנו של הרה"צ רבי יצחק יחזקאל מבארדיטשוב, חתן הרה"ק רבי אריה לייב מליטין, בנו של הרה"ק רבי חנינא ליפא מחעמלניק - מתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע, וחתן "הרב ה"ג וה"צ ה"ר פאליק נכד הסמ"ע זללה"ה" כא.

רבינו - הרב מטעפליק, עוד הספיק לינוק משדי החלב והדבש, שפיכו ממעינו הזך של זקינו רבי מנחם נחום. הצניעות וענוות-החן המיוחדת שעיתרו את תורת רבינו, מקורן טהור

יח מקור העובדא ביתר אריכות ופירוט, ב"היכל הבעש"ט" (גליון ו, עמ' קכא), במאמרו של הרה"ג ירוחם פישל הגר מירושלים, כפי אשר קיבל מבית אבותיו - נכדי בית סאווראן. שם מסיים, שהמאור עינים הפטיר בלשון הכתוב (בראשית מח, יט) "גם הוא יהיה לעם ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו", וחשק יותר ברבי משה צבי, אולם המגיד מסאווראן לא הסכים לבכר את הצעיר על פני הבכור. י"א אביו של רבי מרדכי פולונסקי - המוזכר במכתבי רבי אברהם יצחק פולונסקי. רבי מרדכי, היה חותנו של רבי דוב אוורבוך, אביו של החסיד המובהק רבי הערש מגדל אוורבוך זצ"ל מתל אביב, שהתכתב רבות עם רבינו. כ"ע"פ כתב היחוס של רבינו. כא לשון רבינו בכתב היחוס. לכאורה הכונה, לרבי יהושע פאליק הכהן אב"ד טשיטשלניק, נכד הסמ"ע בן אחר בן, וחתן הרה"ק רבי שמעל מוועריחאווקא. רבי פאליק מטשיטשלניק, המוזכר כמה פעמים בשבחי הבעש"ט כמקור לסיפורים, היה

- לדבריו - מזקינו הגדול רבי מנחם נחום, אשר תורת חסד היתה על לשונו - תורה לשמה, שאין בה שמץ גבהות הלב והתהירות. שנותיו הראשונות שעשה בצל הסב הגדול, סללו לפניו דרך התורה וההוראה הנקיה מכל עיקולי ופשורי, והם עמדו לו כל השנים עד לאחרית ימי חייו כב.

כך נטוותה שרשרת הזהב, מדור אחר דור, בקדושה ובטהרה, בגדלות בתורה ובעבודת השי"ת, כאשר עטרת חן של ענווה ושפלות בדרך - מעטרת כל חוליה וחוליה שלהם. מדור לדור, עברה מסורת ההוראה המיוחדת להם, אשר לימים קנתה שביתה אצל נכדם - רבינו זצ"ל, ועל ידו נהפכה לנחלת הכלל, אשר רבים ממשמשים בה.

הגה"צ רבי אברהם יצחק פולונסקי זצ"ל אב"ד קאלינבלאט - אבי רבינו

בשנת תרי"א, התהדרה שרשרת הזהב דקאלינבלאט, בחוליה חדשה שהאירה בביתו של רבי מנחם נחום מקאלינבלאט, עם לידתו של הגה"צ רבי אברהם יצחק זצ"ל, אשר לימים עלה נתעטר בעטרה שעטרה את אבותיו הק' מדור דור, היא כתר המלכות דקאלינבלאט העיר, אשר היתה מוחזקת בחיק משפחה רמת-יחוס זו יותר מק"נ שנה, עד עלות הכורת על יהדות אוקריינא כב.

אם כי לא נרשמו עד כה פרקי תולדות כרונולוגיים מחיי רבי אברהם יצחק, וגם מפי רבינו לא נמסרו אודותיו פרטים בצורה מסודרת. אולם, כשם ש"תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים", כמו"כ באותו משקל, מתולדותיהם - בניהם - של צדיקים, נוכל ללמוד על מעשיהם הטובים שלהם. שכן, עיקר תורתו ומסורת ההוראה של רבינו הגדול מטעפליק - מאביו הגאון והצדיק מורשה היא בידו.

וכמסורת ההוראה, כך גם כל מרכיבי אישיותו של רבינו - בגדלות בתורה ובחסידות - עוצבו ע"י אביו שהוא רבו המובהק, והם מהווים עבורינו הצצה לדמותו של האב הגדול, דמות רבנית-חסידית-וואהלינית מובהקת, אשר תוך התבטלות והתקשרות לצדיקים, הרי היא משלבת באומנות ייחוס רם לגדולי האדמורי"ם - תלמידי הבעש"ט הק' וצאצאיהם, לצד גדלות עצומה בתורה, והעמקה בדרכי הוראה לרבים.

חותנו הגה"צ רבי חיים מאיר מרגליות זצ"ל אב"ד זוינארדקא

בהגיע רבי אברהם יצחק לפרקו, נשא את זוגתו הרבנית מרת אסתר רייזל ע"ה, בת ש"ב הגה"צ רבי חיים מאיר מרגליות זצ"ל אב"ד זוינארדקא.

מתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע. כב ע"פ עדות הר"ר נחום טל שיחי' - נכד רבינו, ב"מרכיצי תורה בעולם החסידות" (חלק ז, עמוד מט): "את צביונה המיוחד של הצניעות למד מתוך דיוקנו של סבא, אם לא מתוך ספרו שנשאר בכתב, הרי מתוך דיוקנו וקדושתו". כג לרבי אברהם יצחק אח נוסף, ושמו, הג"ר ישראל זצ"ל, כפי שיסופר בהמשך.

ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל. בזיווג זה נזדווגו להם שני פירות מובחרים, אשר משורש אילן אחד ינקו וממקור אחד מוצאם.

שכן, הרב מזווינארדקא קרוב-משפחה היה להרב מקאלינבלאט. שהרי - כזכור למעלה - זווינארדקא בגליל קאלינבלאט היא יושבת, עד שמצודת רבה הראשון של קאלינבלאט - הרה"ק רבי שמואל חתן הרה"ק רבי פנחס מקאריץ, פרושה היתה גם על זווינארדקא העיירה. אלא, שלאחר פטירתו נתחלקו בנו וחתנו בהנהגת המחוז, ובעוד שרבות קאלינבלאט עברה לבנו - הרה"ק רבי אהרן, עברה רבות זווינארדקא לחתנו הרה"ק רבי ישראל נחמן היילפרין.

ולרבי ישראל נחמן היילפרין אב"ד זווינארדקא - בת, הרבנית "המפורסמת בצדקתה ובפזותה" ^{יד} מרת מרגלית ע"ה, אשר בטח בה לב בעלה שתישא היא בעול הבית, היא היתה עוסקת במסחר, ובעלה הרה"ק רבי שמשון אהרן זצ"ל, היה ספון יומם ולילה באהלה של תורה וחסידות, ו"מעולם לא יצא מבית מדרשו" אשר בזווינארדקא, עד שיצא שמו הטוב לתהילה בכל הארץ, ו"גודל צדקתו מפורסם בכל ערי אוקריינא מחוז קיוב" ^{יה}.

רבי שמשון אהרן מזווינארדקא, היה בנו של הרה"ק רבי חיים מאיר משדה-לבן - מגדולי תלמידיו של הרה"ק ה'סבא קדישא משפאלא' זי"ע, שהוא היה בנו של רבי שמשון אהרן הראשון ^{יב}.

ולרבי שמשון אהרן מזווינארדקא - בן, הגה"צ רבי חיים מאיר זצ"ל, וזוגתו - הרבנית מרת מלכה ע"ה, בת הרה"צ רבי אליעזר ליבער מקאדאני זצ"ל, בן אחר בן להרה"ק רבי ליבער מבארדיטשוב, וחתן הרה"ק רבי משה יהושע מפיקוב, בן הרה"ק רבי ישראל מפיקוב, בן הרה"ק בעל "קדושת לוי" מבארדיטשוב זי"ע.

רבי חיים מאיר שימש כרב בזווינארדקא, וכך מוצאים אנו במכתבו להגאון רבי משה נחום ירושלימסקי זצ"ל, רבה של קאמינקא (הוואהלינית), את דאגתו להשגת פלפלין כשרים לתושבי העיר, לאחר 'שבשנה דאשתקד (- תרמ"ז) נשמע עליו חשש חימוץ'. ובקשתו מהרב ירושלימסקי, בעל הקשרים המסועפים בבית המלכות ובשאר מקומות, להשיג פלפלין הנשלחים מלונדון לאודסה, בהשגחתו של הג"ר נתן אדלר זצ"ל רבה של לונדון ^{יג}.

הרב מזווינארדקא נפטר, בין שלהי שנת תרמ"ח לתחילת שנת תרמ"ט, כמוזכר בהערה ^{יח}.

כד לשון רבינו בכתב היחוס. כה כנ"ל. כו הפרט האחרון לפי כתב היחוס שבס' "נחלת פנחס" (לרבי חיים פנחס דרברמדיגר מוואשקוביץ, מבני אותה משפחה). כז לפי "שם ושארית" (עמ' צג) עבר כס הרבנות דזווינארדקא, לבנו של רבי ישראל נחמן היילפרין - רבי מרדכי, וממנו לבנו רבי יחיאל מיכל, וממנו לבנו רבי יוסף יהושע היילפרין. לפ"ז שימש רבי חיים מאיר, כרב בית כנסת בעיר וכדומה, ולא כרב העיר. אולם, ממכתבו זה נראה שנשא בעול כשרות העיר. כח ב"פנקס צדקה לעניים דק"ק זוויניהאראדקא" משנת תרמ"ט (הנמצא בביה"ס הלאומי מחלקת צילומי כתה"י, מס' 331/4 833) מוזכר: "אברהם כמו"ה ישראל מרגליות, נכד הרב הר' חיים מאיר מרגליות זלה"ה - שני רי"כ". הרי, שבשנת

הרבנית אסתר רייזל מקאלינבאט ע"ה

את בתו המלומדת והצדקנית, מרת אסתר רייזל ע"ה, השיא - כאמור - לרבי אברהם יצחק, אשר לימים בעלותו לכהן על כס אבותיו הק', ברבנות העיר קאלינבלאט, עמדה לימינו בכל צעד ובשעל.

בחכמת נשים בנתה את הבית, ובעינא פקחא עקבה אחר תהלוכות בעלה הגדול, עד שאמרו, שכשלא נמצא הרב בעיר, יכולה היא לשמש כממלאת מקומו, בהיותה קולטת תמיד דרכי פסיקה והוראה מבעלה הרב הגדול, בעת שהיתה עושה את מלאכות הבית.

הרבנית מקאלינבלאט האריכה ימים, ולימים עלתה גם היא לארץ הקודש, בשלהי שנת תרפ"ד. שם נכנסה תחת חסותו של בנה יחידה, רבינו מטעפליק, אשר ייחד לה מקום בקיתונו הצר, מפיתו אכלה וממימיו שתתה.

רבינו ראה לזכות מיוחדת לארח בביתו את אמו הגדולה, אשר מלבד מצוות "כיבוד אם" שקיים בה במדה גדושה, שימשה לו כאוצר-זכרונות מבית אביו הגדול. לא-אחת בעת שניהל רבינו "דין-תורה" מסובך, כאשר כילה לשמוע את טענות בעלי הדין, נכנס להיוועץ באמו המשכלת, ולשמוע את חוות-דעתה בנושא, אם יש בזכרונה פסק מאביו. תלמיד רבינו, הר"ר חיים אורי ליפשיץ ז"ל, שמוסר את הדברים, מוסיף: "תמיד היה לה מה לומר משמו של בעלה, שבמקרה כעין זה פסק כך וכך, ובנידון דומה פסק כך".

החכה 09/09/2018

בתכונתה היתרה, היה לה יד ושם בחכמת הרפואה, ברמה שלא ביישה את טובי הרופאים. גם את חכמתה זו הקדישה למען הכלל, ועד זקנתה שיחרו רבים לפתחה למצוא מזור למחלתם. בעינה החדה היתה מאבחנת את המחלה, ומתווה את דרכי הרפואה. העניים קשי-היום זכו ממנה ליחס מיוחד, והיא טיפלה בהם חנם אין-כסף, כשגם התרופות נכללות ב'שירות' המיוחד...

גם את התקציב לתרופות היקרות שחולקו לעניים ביד נדיבה, השיגה בדרך אופיינית לצדקנית זו. מדי שנה, במעלי יומא דכיפורי, מהימים הבהולים ביותר אצל נשים צדקניות, היתה מכתת את רגליה בבתי העיר, ומהתרומות שהשיגה החזיקה לעצמה קופה שמימנה את התרופות משך כל ימות השנה...

ארבעה שנים לאחר שנכנסה לגיל הגבורות, החזירה את נשמתה זכה וטהורה למקור מחצבתה, בכ"ה לחודש תשרי דשנת תרצ"ו, ומנו"כ בהר הזיתים.

תרמ"ט כבר לא היה רבי חיים מאיר בין החיים. לעומת זאת, במכתבו לרבי משה נחום ירושלמסקי חתם רבי חיים מאיר בתאריך של ניסן שנת תרח"ם. מוכרח איפוא כי נפטר בתקופה זאת של בין ניסן תרח"ם לתחילת תרמ"ט.

שלא יפסל הכסף בלינה...

אלו היו הנדבכים, שעליהם נשען ועמד ביתו של רבי אברהם יצחק, הרב דקאלינבלאט; תורה, עבודה וגמילות-חסדים. כל אחד מהם זכה לפסגות רמות ומופלאות כל-כך, עד שמרחק הדורות עולה התמיהה הנערצת: 'כלום דין בר נש'!?

יבוא עמוד הגמילות-חסדים כדוגמה, שסיפור אחד ממנו שנוטר לדור אחרון, מלמד על מין השגות עילאיות ונשגבות, הרחוקות מבני דורינו כמרחק אלפי דורות.

את הסיפור, סיפרה הרבנית מרת מאליא ע"ה, אשת-חבר של רבינו, כאשר נשאלה מהיכן לקח רבינו את מדת טובו והתמסרותו לבני אדם. "אחרי נשואינו", היתה מספרת, "מיד אחרי החתונה, באתי עמו אל בית הוריו. ויהי בערב, בבוא העת לנוח, שמע חמי, הוא אביו רבי אברהם יצחק, צלצל מטבעות אשר היו בכיסו. נרעש האב. 'שמשון אהרן, אין לך אמונה?!' - גער בבנו. ובראותו סימני תמיהה על פניו, הוסיף והסביר: 'למה לא חילקת את המעות שבכיסך לעניי העיר, וכי אין לך אמונה שהשי"ת יזמן לך מחר שוב לפי צרכיך?!' - - - " כט

וזאת למודעי, שלא היו בני הדור ההוא מאלו אשר נאה דורשים ואין נאה מקיימים. ואם יצא הרב מקאלינבלאט בתוכחה מעין זו, אך ורק משום שבדרגה זו היה עומד, שלא היתה פרוטה לנה בביתו.

וכמה מתוקה היא הנימה הבטוחה בה נאמרו הדברים, כמו ולא מחמת טוב לבו הטהור נאמרו, אלא מהסיבה הפשוטה ש'חבל על הכסף', הלא מחר ממילא יזמן השי"ת כסף לצרכים של מחר, ולמה שיפסל ויפסד הכסף של מחר בלינת הלילה של היום.

התבטלות לצדיקים

וכבגמילות חסדים - כך בעבודה ובהתקשרות צדיקים. כמו ואין אנו צריכים יותר מאותם שביבי הסיפורים שנשארו בידנו, שהרי כל מה שכבר מסופר, מלמד על תעוזות ודרגות שלא מעלמא הדין, וממילא - לא על עצמו אלא על הכלל כולו יצא.

היה זה לאחר שחיבר רבי אברהם יצחק, בצוותא חדא עם אחיו הגה"צ רבי ישראל פולנסקי זצ"ל, חיבור מופלא על "חושן משפט", בו הפליאוהו להראות רב חילם בחרירות ובבקיאות. למותר לתאר, כמה עמל וכמה יגיעת התורה בטהרה, הוכנסו בין שיטי חיבור זה, עד שזכו לראות את פרי ביכורם נושא את פירותיו להדר ולתפארת.

כחסידי מובהקים, הקשורים מבית אבא לצדיקי גזע בית טשערנאבל, ובפרט להרה"ק רבי דוד מטאלנא זי"ע, לא הדפיסו את הספר עד שיקריבו אותו בתחילה על שולחן רבם הגדול, שיאציל עליו הסכמתו. ולמרבה הפלא, נצטוו מפי רבם הגדול לגנוז את הספר.

כט מעדות הנכד הר"ר נחום טל שיחי', ב"מריצי תורה מעולם החסידות" (ערך רבינו, חלק ז, עמ' מט).

כך, ללא אומר וללא דברים, בגבורת-נפש המיוחדת לאותם בני-עליה, עמדו וגזזו את הספר, ולא יזכר ולא יפקד ממנו עד עולם.

והיה הדבר לאות, עד היכן מגיע כוחו של התבטלות לצדיקים...

עם גדלות קומתו בתורה ובעבודה, כופף את קומתם לקנות דעת ויראת ה' מפי רבי ורועה נאמן, עד שביום פטירת רבו הרה"ק מטאלנא, ביום י' לחודש אייר דשנת תרמ"ב, והיתה עדת ה' כצאן בלי רועה, כאשר לא הותיר הרבי אחריו בן שימלא מקומו. כשבנו נפטר על פניו, ולא נותר כי אם נכד צעיר - שברבות הימים אכן עלה לישוב על כס אבותיו הק', אבל עתה עדיין עול-ימים היה.

רבי אברהם יצחק כטיפוס חסידי מובהק, לא היה יכול להישאר, אף לא תקופה קצרה, ללא רב ומורה. "אי אפשר ללון אפילו לילה אחד ללא רבי", התבטא. מיד קם ונסע לראחמיסטריווקא, להתקשר בנר"נ לאחיו של רבו, הוא הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקא זי"ע, עד לעת פטירתו בד' ניסן שנת תרנ"ה.

אח"ת 09/09/2018

ואף לעת זקנותו לא חדלה התקשרותו, והמשיך בהתקשרותו המופלאה אל הרה"ק רבי דוד מזלאטפולי זי"ע, בנו הגדול של אשר היה נערץ ונקדש מאד בדורו. אליו דבק בכל נימי נפשו, עד שנמנה לאחד מראשי החבריא-קדישא המיוחדת שבזלאטפולי, שנמנו עליה חסידים מופלגים, בני עליה עידית שבעידית.

עמוד התורה וההוראה

כך השלימו עמודי העבודה והגמילות-חסדים, את יפי תפארת עמוד התורה, שהיווה את מרכז חייו של רבי אברהם יצחק, "שהיה אחד מגדולי התורה המפורסמים בסביבתו, והוא היה בקי בעל פה בכל ספרי החתם סופר"?

אהבתו העצומה לפלפולי דאורייתא, משתקפת מבין שיטי המכתבים שכותב רבי אברהם יצחק אל הג"ר משה נחום ירושלימסקי, כשואן לך מכתב שלא נוסף בו 'טיול בדבר הלכה' כלשונו.

גם באחד המכתבים, בו לא איפשר לו הזמן להאריך, כאשר עמד מוסר המכתב והאיץ לגמור, מוסיף הרב את התנצלותו: "ורציתי אגב לכתוב לכ"ת איזו ענין מלימוד, אמנם ירט בעל הדרך לנגדו נגד מר חתני המוכ"ז, ולא אוכל לבוא בארוכה ובקוצר מילין".

⁵ מאסף "תבונה" (ירושלים תש"ח), במאמר הערכה לזכר רבינו זצ"ל, תקופה קצרה לאחר פטירתו.

עם גדולי הדור

קשרי הלכה מיוחדים היו לו עם גדולי דורו, ובמיוחד עם גאון-הדור רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל, רבה של קובנא. היה זה גם בשאלה בסידור גט, שהגיעה מארצות-הברית לפתחו של רבי אברהם יצחק, דרך ידידו הר"ר ארי' דוב הכהן לווינטל ז"ל, ומחומר השאלה התייעץ רבי אברהם יצחק עם הגרי"א בפתרון הדברים.

כך גם במכתבו להגרמ"נ ירושלימסקי זצ"ל, מכ"א אדר ראשון תרנ"א, הוא פונה גם אודות סידור-גט, שהיה צריך כנראה את חותמת הרב ירושלימסקי, עקב היותו מוכר גם מטעם השלטונות.

תשובה נוספת להרב דקאלינבלאט, מוצאים אנו בשו"ת "דברי מרדכי" (מונקאטש תרנ"ו), להגאון רבי מרדכי לוריא זצ"ל מצפת ת"ו, (השמטות סימן ב), "מה שהשבתי בשנת תרנ"ה לעיר קאלינבלאט מחזו קיעו במדינת רוסיא, להרב המובהק האב"ד דשם נ"י". שם מפלפל באורך בדבריו, בסוגיא ד"כל מידי דאיהי לא מצי עביד לא משוי שליח".

ביתו אחריו

הרב דקאלינבלאט, הגאון הצדיק רבי אברהם יצחק, נתעלה לשמי רוס ב"ט טבת תר"ס, והוא אך בן מ"ט שנה. בהותירו אחריו את בנו יחידו - רבינו, וג' בנות.

הראשונה, הבכירה במשפחה, הרבנית צפורה ע"ה, זוגתו של הגה"צ רבי משה צבי רבינוביץ זצ"ל - ממלא מקום חותנו ברבנות קאלינבלאט. השני, רבינו. השלישית, הרבנית שרה סאסיא ע"ה, שנישאת להרה"ג רבי יונה קאפרשטיין זצ"ל הי"ד, שהיה רב בעיר לאצק, ונעקד"ה בשואה. הרביעית, הרבנית פערל לאה ע"ה, אשת הרה"ג רבי יהודה קלגר זצ"ל הי"ד, שכיהן ברבנות קאלינבלאט לאחר שהיגר גיסו הגדול הגרמ"צ רבינוביץ זצ"ל לארה"ב. הוא וזוג' נהרגו עקד"ה בשנות השואה.

הגה"צ רבי מרדכי זצ"ל מקאנסטנטין-ישן - חותן רבינו

בעיר קאנסטנטין-ישן^א, השוכנת במרכזה של וואהלין, בין נהרות סלוצ' ואיקופט הזורמות משני צידי העיר, נטווחה שושלת-קודש של משפחות גאוני ארץ מדור דורים, אשר במרוצת הדורות נמשכו אחר הבעש"ט הק' ותלמידיו. היא שושלת הזהב המשתלשלת מהגאון "חכם צבי" ובנו הגאון יעב"ץ, מפארי המשפחות המיוחסות בישראל בשנות מלוכת "ועד ארבע ארצות".

^א קאנסטנטין ישן = סטר-קאנסטנטיןוב, Konstantinów, Konstantinów nad Bugiem.

הגאון רבי מאיר, בן היעב"ץ ורבה של קאנסטנטין-ישן

היה זה הגאון רבי מאיר, בנו של רבי יעקב עמדין, שהוכתר בשנת תק"י לישב על כס הרבנות דקאנסטנטין-ישן. משך ארבעים שנות כהונתו, יצא טבעו בעולם כגאון וגדול הדור, ורבן של ישראל במדינת וואהלין.

את מקומו של רבי מאיר בן היעב"ץ, מילא חתנו הגאון רבי צבי הירש חריף. אולם, בד בבד נמשכה שושלת עניפה של גדולי תורה וחסידות, מבני רבי מאיר זצ"ל, שהמשיכו לגור בקאנסטנטין.

הגה"צ רבי שמואל - בן רבי מאיר, הנקרא: "רבי שמואל דעם רב'ס", ואחריו - בנו הגה"צ רבי משולם זלמן, ואחר אחריו - בן בנו הגה"צ רבי יעקב, שהיה נקרא בהערצה: "רבי יעקילע מקאנסטנטין".

רבי מרדכי, בן הרה"ק רבי מנחם מנדל מסאטינוב

רבים מצדיקי הדור ההוא, בחרו להשתדך עם משפחה מיוחסת זאת, אשר מוצאם מהררי קודש.

ביניהם, הרה"ק רבי מנחם מנדל מסאטינוב, מפארי היחס בדורו, נינו של המגיד מזלאטשוב זי"ע, בן הרה"ק רבי חיים מסאטינוב^{2ב} - בן הרה"ק רבי יוסף מיאמפלא, בנו בכורו של המגיד. וזוגתו הרבנית חנה, בתו של הרה"ק רבי יוסף משה מאפטא, בן הרה"ק בעל "אוהב ישראל" מאפטא זי"ע, וחתן בנו או חתנו של הרה"ק רבי משה מפשעווארסק.

בנו של רבי מנחם מנדל, הרה"ק רבי מרדכי, נשא את הרבנית מרים לאה, בתו של רבי יעקילע מקאנסטנטין. מאז קבע רבי מרדכי בקאנסטנטין-ישן, וברבות הימים אף ירש מחותנו זה, ספר תורה עתיק של ה"חכם צבי", שעבר במשפחה דור אחר דור. ספר תורה זה היה מיוחד במינו, שכן הכתב שלו היה "כתב וועליש ועל קלף צבי"^{2ג}.

צאצאי רבי מרדכי מזו"ר

מזיווגו זה נולדו לו לרבי מרדכי, ג' בנות: א) הרבנית חנה בת שבע, אשת הרה"צ רבי יחיאל מיכל דרוהביטשער ממעזיבוז; ב) הרבנית ברכה שיינא בת ציון שטרנברג, אשת הגה"ח רבי משה שטרנברג אבד"ק דאמבראווען שבפודליה^{2ד}.

^{2ב} לדברי הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע, היה רבי חיים מסאטינוב חתנו של הרה"ק רבי מרדכי מנעשכזי זי"ע. בקרב חוקרי הדורות מקובל גם לייחסו - באחד מזיווגיו - כחתן הרה"ק רבי דוד מסטעפין זי"ע, חתן המגיד מזלאטשוב זי"ע. ^{2ג} ממגילת-יוחסין של הרבנית ברכה שטרנברג, בת רבי מרדכי מקאנסטנטין, נדפס ב"שושילתא" (גל' ב, עמ' 93). ^{2ד} לימים, בנישואי בתו של רבי משה בתל-אביב, ורבי משה כבר איננו בין החיים (נלב"ע בשנת תרס"ב בשנתו המ"ב), שימש רבינו כמסדר קידושין, ואף קרא הכתובה, כשהגיע לשמו של גיסו זה, התפרץ בבכי מרוב געגועים.

נישואיו וצאצאיו מזו"ש

הרבנית מרם מרים לאה, זוגתו של רבי מרדכי, נפטרה בקיצור ימים ושנים, כשהיא מותירה אחריה את שלשת היתומות הרכות.

כעבור תקופה מפטירתה, נישא רבי מרדכי בזיוו"ש להרבנית יוטא רחל, "בת הרב הגה"ר מאיר, נכדת הרב ה"צ ה"ר יוסף יוסקי מוואליטשוסק, אשר הוא ה' בן הרה"צ והקדוש ה"ר מרדכי מקרמניץ¹⁶, וחתן הרה"צ והקדוש הרב מסידלקוב (בעל "דגל מחנה אפרים"), בן בתו של הרב הבעש"ט זצוקללה"ה¹⁷.

ממנה נולדו לו עוד בן אחד וד' בנות, הלא המה (לפי הסדר): א) הרבנית מלכה מאליא, אשת רבינו; ב) הרבנית אדל, אשת הרה"צ רבי יצחק מסקווירא ת"א; ג) הרה"ג ר' יצחק; ד) הרבנית חוה, אשת הרה"צ רבי שמואל רבינוביץ מקראסנא זצ"ל הי"ד¹⁸, ה) הרבנית יענטא צפורה, אשת הג"ר בן ציון פרמישלנר זצ"ל הי"ד.

¹⁶אוצר החכמה

ה' הטוב אמר לדבק טוב

זכה רבי מרדכי לראות את צאצאיו שתולים כזיתים על שולחנו, כאשר לביתו נבחרו העידית-שבעידית שבבחורי וואהלין. עידית - מצד גודל שיעור קומתם, שבעידית - מפארי המשפחות המיוחסות שבישראל.

כך היה אצל שלשת בנותיו אשר נולדו לו מזיווגו הראשון, ולכך גם קיווה כשהגיעו בתו מאליא, המשכלת לדבר ה', לפרקה. ניחון רבי מרדכי בחוש ההבחנה בין תכלת לקלא-אילן, ובכל נפשו רצה לזווג את בתו זאת לבחור בעל שיעור קומה.

חמש הצעות מובחרות הגיעו לפתחו של רבי מרדכי. האחד מובחר מרעהו. כבר ידעו השדכנים, שהצעה של מה-בכך, לא תעבור את מפתן דלת ביתו של רבי מרדכי. קבע רבי מרדכי עם השדכנים, את הזמן להידבר עם כל אחד מהמדוברים, כשהמועמד השני מביניהם הוא בנו יחידו של הרב מקאלינבלאט, העילוי שמשון אהרן פולונסקי.

אך גמר רבי מרדכי את שיחתו עם העילוי מקאלינבלאט, ושוב לא רצה לתור כלל אחר שאר הצעות. לבו נשבה אחר קסמו של זה הנער. לבתו המדוברת קרא בהתרגשות, כשהוא מספר לה על ה'מציאה' הנדירה שנפלה בחלקה, בר-אוריין דנהירין ליה שבילי דתלמודא כשבילי עיר מולדתו, מוכתר בנימוסין ובמדות טובות ומוזהבות, בעל רגש ולב חם. ולצד זאת - עוד 'בר אבהן' מופלג שכזה. מי מילל ומי פילל!

"בעסער'ס פון איהם וועל איך נישט טרעפען", אמר לה נרגשות¹⁹.

¹⁶ בן המגיד מזלאטשוב זי"ע. ¹⁷ לשון רבינו, במגילת יוחסין שלו. ¹⁸ אחיו של הגה"צ רבי משה צבי רבינוביץ מקאלינבלאט - הנזכר בפרק ב', שניהם בני הגה"צ רבי שלום יוסף מקראסנא. רבי שמואל מילא את מקום אביו ברבנות קראסנא. ¹⁹ מפי הג"ר אשר סופר שליט"א, ששמע מזקנתו

ה' הטוב אמר לדבק טוב, והשידוך ביניהם נגמר בכי טוב. והיה השידוך בעיני כל שומעיו, כזיווגו של אדם וחוה, כמו אין דבר פשוט ונכון יותר מזה^ט.

עזר כנגדו

מני אותו היום והלאה, נעשתה הרבנית מאליא עזר כנגד בעלה הגדול, בכל התהפוכות שעברו עליו בחייו, ובכל התחומים שהיה חולש עליהם. בדאגה כנה ומסורה לבריאותו, התלוותה אליו בנאמנות בכל גלגוליו עד הגיעו למקום מבטחים בעיר הקודש והמקדש. עזרתו בקודש היתה במעשי הצדקה והחסד המרובים, ואפילו גם בניהול כל ענייני הרבנות וההוראה.

בפרט בלטה עובדה זאת באחרית ימיו, כשכבר אישתקל מילוליה. אז-אז היתה היא ה'מוליכה ומביאה', ומוסרת הדברים לשואלים המרובים, שבזכותה לא חדלו מלדפוק על דלתותיו וליהנות מאור תורתו, על אף שלא הבינו דבריו כראוי.

אבל לא רק אז. עצם מקום מגוריהם הטחוב בשכונת "בית ישראל", כשהיו בידיהם אפשרויות רבות לקבלת משכן מרווח - באם היו מיישרים קו עם המימסד הרבני, הראה עד היכן מגעת מסירותה לחיי תורה בטהרה. גם כשהגיעו שליחים רבים לשדלה, שבאם יואיל רבינו לקבל תפקידי רבנות מסויימים, תזכה לחיי רווחה ועושר, לא פנתה אל רהבים ושטי כזב, והעדיפה לחם צר ומים לחץ שלא כובלים אותם בגורמים שונים.

כל ימיו של רבינו לא היתה עוזבת את הבית בשעות אחרי הצהריים, גם לא לעיסוקים חשובים מכל סוג שהוא. את השעות האלו הקדישה לקבלת הנשים שהגיעו למעונם, לשאול דבר ה' זו הלכה, ע"פ בקשתו של רבינו, להקל את הרגשתן של השואלות, ולסייע בידן בהבעת הדברים^מ.

כל-כך הורגלה לסייעו בתורתו, עד שידעה מעצמה את מקום כל הספרים בבית - כל ספר וספר היכן הוא מוקם^{מא}.

זאת ועוד, מרוב הרגלה לשאלות במקצועות ההוראה, ידעה כבר מראש להבחין על השאלות - אם אכן יש בהם כדי שאלה, או שהמענה עליהם פשוט.

הרבנית דייטש תחי', בתו של הג"ר אלקנה ויסנשטרן זצ"ל, מספרת, שלאחר פטירתו של רבינו, הגיעה הרבנית פעם לביתו של אביה הג"ר אלקנה, עם שאלה בעוץ. התבונן ר' אלקנה בעוץ, ואמר לה: "וכי אינכם יודעים שזהו כשר?!". כאומר, הלא מי כמוה בעלת נסיון רב כ"כ בשאלות אלו.

הרבנית ע"ה. ר' רבי מרדכי מקאנסטנטין, נלב"ע ט"ז חשוון ומנ"כ בקאסטנטין. מ מפי הרבנית דייטש תחי', בתו של הג"ר אלקנה ויסנשטרן ז"ל. מא מפי הג"ר אשר סופר שליט"א.

נענתה הרבנית בענוות-חן ובחכמה מיוחדת השמורה לאשת-חבר כזאת: "הן אמת, שהיה הדבר פשוט בעיני להכשר, אמנם כיון שבתי עוררה שיש כאן מקום שאלה, לא רציתי לפסוק לעצמי, לאחר שכבר נתעוררה שאלה על העוף..."

109/09/2018

הרבנית ע"ה נפטרה, ביום א' פרשת ויחי, ו' טבת תשכ"א, ומנו"כ בבית העלמין בשכונת סנהדריה בעיה"ק ירושלים.

הודפס מאתר אוצר החכמה tablet.otzar.org עמוד 245